

УДК 316.485.26

Балакірева О.М., канд. соціол. наук,
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»,
Дмитрук Д.А., канд. соціол. наук,
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

ОЦІНКИ НАСЕЛЕННЯМ УКРАЇНИ АТО НА ДОНБАСІ

У публікації за результатами загальноукраїнського соціологічного опитування представлені уявлення населення різних регіонів України стосовно подій на Сході країни, очікування й побоювання, пов'язані з перебігом збройного конфлікту в цьому регіоні, а також щодо перспектив виходу з нього та подолання його причин і наслідків.

Ключові слова: АТО, військовий конфлікт, очікування, оцінки перспектив виходу із ситуації.

Сьогодні Україна перебуває напередодні можливої радикальної активізації соціальних процесів, пов'язаних з переосмисленням воєнного протистояння та суспільно-політичного конфлікту на Сході України. Усвідомлення суспільних очікувань та орієнтацій є важливим для адекватної державної політики в різних частинах країни, а також для оцінки можливих наслідків залежно від конкретних обставин перебігу адаптації українського суспільства до нових викликів, пов'язаних з процесами АТО та фактичним станом воєнного протистояння.

Запропоновані матеріали соціологічного опитування¹ надають інформацію про сприйняття подій на Сході України і перебігу АТО населенням країни; описують основні очікування та побоювання, пов'язані з перебігом збройного конфлікту, розкривають ставлення населення до різних сценаріїв розвитку ситуації.

Основні результати:

Більшість українців (57,3%) вважає, що АТО на Донбасі повинна завершитися негайно, замість її проведення слід віддати перевагу пошуку компромісів і мирному врегулюванню конфлікту. При цьому, у міру наближення до зони ведення АТО, кількість противників воєнного вирішення конфлікту збільшується. Так, на Сході країни вважають, що АТО має припинитися, 70%, а на тій території Донбасу, де не проводиться АТО, – 77% опитаних. Слід відзначити, що опитування проводилося тільки в тій частині Донецької та Луганської областей, де немає АТО.

Прихильники продовження АТО очікують швидкого вирішення конфлікту, ті ж, хто виступає за пошук компромісів і мирне врегулювання, вважають, що конфлікт буде тривалим і навряд чи скоро завершиться.

Загалом же оцінки тривалості воєнного конфлікту та можливості його поширення все ж певною мірою оптимістичні:

- більшість українців вважає, що конфлікт на Донбасі не буде затяжним. Майже 60% вважають, що він триватиме не більше півроку, а 21,6% думають, що він закінчиться через 1–2 місяці;

¹ Опитування проводилося ГО «Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка» спільно з відділом моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України» з 28 липня по 1 серпня 2014 р. в 24 областях України та м. Києві. Усього опитано 2000 респондентів. Стандартні відхилення при достовірних 95% і співвідношенні змінних від 0,1 : 0,9 до 0,5 : 0,5 становлять 1,34–2,24%. Метод отримання інформації: індивідуальне інтерв'ю «віч-на-віч» за місцем проживання респондента.

– більшість опитаних думають, що конфлікт залишиться локальним і не пошириться за територію Донбасу.

Частка українців, які не підтримують АТО, є доволі значною – 31,5%. Число респондентів, які в цілому або частково підтримують проведення АТО, – 55,6%, але ця більшість, як бачимо, не є переважною, до того ж близько половини тих, хто підтримує АТО (21,3% з 55,6%), виступають за припинення конфлікту.

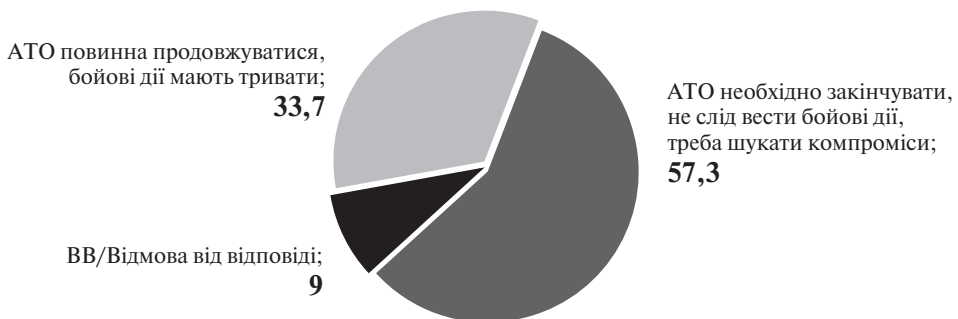
Більшість опитаних, як мінімум, не до кінця розуміють, що зараз відбувається на Сході країни. Тільки 41,3% впевнено відкинули варіант «Я не розумію, що відбувається на Донбасі».

На сьогодні більшість жителів України згодні з тим, що продовженню силового конфлікту сприяють, передусім, В. Янукович та В. Путін зі своїм оточенням. Практично стільки ж вважає, що відповідальність несуть і радикальні проросійські організації, російські спецслужби та місцеві донбаські олігархи. Всі зазначені варіанти набрали від 67,9% до 74,4% підтримки.

Федералізація як шлях вирішення конфлікту на Донбасі є неприйнятною для 47,5% від усіх опитаних. При цьому 38,9% українців розглядають варіант федералізації, як можливий компроміс, якщо це приведе до миру в країні. На Сході підтримує федералізацію практично половина опитаних. А в Донецькій і Луганській областях (без території АТО, де опитування не проводилося) підтримують федералізацію 51,9%.

Визнання незалежності ДНР і ЛНР населення України вважає категорично неприйнятним (74,3% респондентів). На Донбасі вважають визнання цих «республік» неможливим 47,2%.

Більшість українців (57,3%) вважають, що АТО на Донбасі повинна закінчуватися, що слід віддати перевагу компромісним шляхам вирішення ситуації, а не прямим бойовим діям. Водночас 33,7% опитаних респондентів вважають, що АТО повинна продовжуватися (рис. 1). Майже кожен десятий респондент не зміг дати відповідь на відповідне запитання.

Рис. 1. Розподіл відповідей респондентів на запитання: «Яка з думок Вам ближча і Ви підтримуєте її?..», %

Найбільша частка бажаючих припинення АТО і тих, хто прагне компромісу, – на Сході та Донбасі (відповідно, 70,7% і 77,7%), Півночі (68,2%) та Півдні України (67,3%). Водночас на Заході та в Києві переважає точка зору, що бойові дії в рамках АТО повинні продовжуватися (табл. 1).

Можна передбачити, що число тих, хто хотів би припинення воєнних дій, а також тих, хто вважає необхідними якомога швидше завершення АТО і пошук компромісів, буде зростати. Багато хто змінює свою точку зору стосовно воєнних дій в Україні, вважають злочином, якщо люди гинуть через погано сплановані дії чи внаслідок неприйняття рішень. А люди, які живуть у зоні АТО без світла, тепла, часто без зв'язку з близькими, роз'єднаними (роз-

порошеними) сім'ями (коли члени сім'ї живуть у різних місцях через зумовлені конфліктом обставини), хочуть припинення бойових дій і при цьому перестають думати про такі «високі матерії», як доля країни, незалежність.

Таблиця 1

**Розподіл відповідей респондентів на запитання:
«Яка з думок Вам ближча і Ви підтримуєте її?..», %**

	Україна ¹	Захід	Центр	Північ	Схід	Південь	Донбас	м. Київ
АТО повинна продовжуватися, бойові дії мають тривати	33,7	60,7 ↑	43,1 ↑	19,8 ↓	22,9 ↓	18,2 ↓	10,8 ↓	60,5 ↑
АТО слід закінчувати, потрібно шукати компроміси	57,0	29,6 ↓	50,5 ↓	68,2 ↑	70,7 ↑	67,3 ↑	77,7 ↑	34,8 ↓
ВВ/Відмова від відповіді	9,3	9,8	6,4	12,0	6,3	14,6	11,5	4,7

↑ / ↓ говорить про те, що наведене значення є вищим/нижчим за середній показник на рівні значущості 5%.

Настрої респондентів засвідчують, що тут домінують повинна стати цінність життя кожної людини. І при прийнятті рішень слід враховувати всі компоненти можливих наслідків, і насамперед – для конкретних людей.

Позиція респондентів стосовно необхідності продовження або припинення бойових дій залежить від очікувань тривалості конфлікту на Донбасі: прихильники продовження АТО переважно очікують швидкого вирішення конфлікту, ті, хто виступає за пошук компромісів, очікують, що конфлікт буде тривалішим.

Більшість українців вважають, що конфлікт на Донбасі не буде затяжним: майже 60% – триватиме більше півроку, а 21,6% – закінчиться через 1–2 місяці (рис. 2). Щоправда, кожен п'ятий респондент мав труднощі з відповіддю.

Рис. 2. Оцінки населенням перспектив завершення бойових дій на Донбасі

¹ Поділ на регіони:

Захід – Волинська, Тернопільська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Чернівецька, Рівненська області;

Центр – Вінницька, Кіровоградська, Полтавська, Хмельницька, Черкаська області;

Північ – Житомирська, Київська, Сумська, Чернігівська області;

Схід – Дніпропетровська, Запорізька, Харківська області;

Південь – Миколаївська, Одеська, Херсонська області;

Донбас – Луганська, Донецька області.

Найбільше оптимістів серед киян, жителів західних і центральних областей, респондентів з матеріальним становищем вище за середнє і високим (табл. 2). Найбільш песимістичні оцінки – на Півдні країни, де більшість вважає, що бойові дії триватимуть від року до декількох років. Більш песимістичними є респонденти з низьким рівнем матеріального доходу.

Таблиця 2

Розподіл оцінок перспектив завершення бойових дій на Донбасі залежно від макрорегіону, рівня освіти та матеріального становища сім'ї опитаних, %

	Україна	Захід	Центр	Північ	Схід	Південь	Донбас	м. Київ
Приблизно через 1–2 місяці	21,9	26,9 ↑	21,2	24,0	15,0 ↓	7,6 ↓	26,9	36,1 ↑
Приблизно через 3 місяці або дещо пізніше	21,2	27,9 ↑	27,4 ↑	19,8	18,7	13,8 ↓	9,8 ↓	32,7 ↑
Приблизно через півроку	16,9	19,3	19,1	22,2 ↑	16,7	16,8	8,7 ↓	14,7
Приблизно через рік	7,6	7,1	7,0	11,9 ↑	8,0	11,8 ↑	3,9 ↓	3,0
Не раніше ніж через рік	6,0	3,6 ↓	7,5	8,5	7,2	12,9 ↑	1,4 ↓	1,6 ↓
Бойові дії триватимуть кілька років	7,1	6,5	5,9	4,7	8,8	15,2 ↑	5,9	1,6 ↓
ВВ/Відмова від відповіді	19,2	8,8 ↓	12,0 ↓	8,9 ↓	25,6 ↑	21,9	43,5 ↑	10,2 ↓

↑ / ↓ говорить про те, що наведене значення є вищим/нижчим за середній показник на рівні значущості 5%.

Більшість українців сподіваються, що конфлікт залишиться локальним і не буде затяжним:

- 30,3% сподіваються на швидке завершення воєнного конфлікту на Донбасі;
- 31,8% вважають, що конфлікт буде затяжним, але не вийде за межі Донбасу.

Кожен шостий опитаний вважає ймовірним поширення воєнного конфлікту на всю Україну. Дуже мало серед опитаних тих, хто очікує поширення воєнного конфлікту на Європу та Росію (2,4%) чи вважає його початком третьої світової війни (2,7%).

Песимістичні оцінки найбільш поширені у відповідях жителів південних областей, які помітно частіше вважають, що конфлікт пошириться на всій території України та/або за її межами (табл. 3).

На сьогодні, оцінюючи АТО, 55,6% опитаних респондентів у цілому або частково підтримують її проведення. Водночас тих, хто не підтримує АТО, – 31,5%. Варто відзначити, що близько половини з тих, хто відповів, що підтримує АТО, виступає за негайне припинення бойових дій.

Наявне, на перший погляд, протиріччя між тим, що 55,6% опитаних підтримують АТО, і тим, що 57,3% виступають за мирне врегулювання, пояснюється тим, що серед перших – далеко не всі відверті «яструби». Ми бачимо, що, як мінімум, 23,1% підтримуючих АТО вважають, що її не потрібно продовжувати в майбутньому (табл. 4). У цілому, частки «яструбів», «голубів» і тих, хто підтримує АТО, але хоче, щоб вона завершилася, майже однакові.

Таблиця 3

Розподіл оцінок перспектив розвитку конфлікту на Донбасі залежно від макрорегіону, %

	Україна	Захід	Центр	Північ	Схід	Південь	Донбас	м. Київ
Швидке завершення воєнного конфлікту на Донбасі	30,9	42,5 ↑	32,9	36,8	20,8 ↓	12,0 ↓	26,7	47,5 ↑
Тривалий затяжний воєнний конфлікт на Донбасі	31,7	40,5 ↑	44,9 ↑	29,3	29,0	27,6	13,4 ↓	32,9
Поширення воєнного конфлікту на всю територію України	15,1	10,5 ↓	8,7 ↓	18,5	16,7	35,0 ↑	11,9	8,8 ↓
Поширення воєнного конфлікту і на території Європи та Росії	2,4	1,9	0,6	4,8	2,3	5,6 ↑	1,7	0,8
Воєнний конфлікт стане початком світової війни	3,0	1,7	2,3	3,8	2,7	3,9	5,0	1,4
ВВ/Відмова від відповіді	16,9	2,8 ↓	10,5 ↓	6,8 ↓	28,4 ↑	15,8	41,3 ↑	8,6 ↓

↑ / ↓ говорить про те, що наведене значення є вищим/нижчим за середній показник на рівні значущості 5%.

Таблиця 4

Розподіл опитаних залежно від підтримки АТО та необхідних подальших дій, %

«Яка з думок Вам ближча і Ви підтримуєте її?..»	«У цілому, Ви підтримуєте або не підтримуєте проведення антитерористичної операції (АТО)?»		
	Повністю/скоріше, підтримую	Важко відповісти	Повністю/скоріше, не підтримую
АТО повинна продовжуватись, бойові дії мають тривати	29,8	3,3	1,6
АТО слід закінчувати, потрібно шукати компроміси	23,1	7,1	26,1
ВВ/Відмова від відповіді	4,1	2,6	2,3

Найсильніше підтримують АТО в західних (79,4%), північних (80%) і центральних (63,3%) областях. Жителі Києва підтримують АТО трохи менше, ніж уся країна (51,2%), при цьому серед них найбільше тих, хто не визначився (36,3%). Також більш висока підтримка АТО серед жителів сіл (61,8%), ніж міст, чоловіків (60,8%). Більше підтримують АТО респонденти з повною вищою освітою (61,7%) і матеріальним становищем від середнього (60,8%) до вишого (85,6%).

Не підтримує АТО більшість жителів Сходу (50,4%) і Півдня (59,7%) України. Більше противників АТО і серед респондентів з низькою оцінкою свого матеріального становища (56,4%).

Респондентам було поставлено запитання про суть конфлікту на Донбасі (рис. 3).

Популярність серед респондентів тих чи інших варіантів можна умовно розділити на три категорії. До першої входять варіанти, підтримані більшістю українських громадян: те, що відбувається на Донбасі, – 1) боротьба за територіальну цілісність України, 2) війна,

організована Росією, а також 3) антитерористична операція. Беззастережно підтримали ці варіанти майже половина респондентів. Якщо додати тих, хто згоден частково, то підтримка цих варіантів набирає від 75,5% до 82,1%.

Рис. 3. Розподіл відповідей на запитання: «Якщо говорити про ситуацію на Донбасі, то якою мірою те, що зараз відбувається, можна вважати...?»

До другої групи увійшли варіанти, які припускають, що на Донбасі внутрішньо-український конфлікт – громадянська війна або повстання місцевих жителів у відповідь на зміну влади. Тією чи іншою мірою згодні з даними варіантами приблизно по 65%. Тобто більше половини громадян України вважають, що відбувається громадянська війна.

Третя група – «геополітичні» пояснення. Конфлікт на Донбасі пояснюється або як війна США та Росії на території України, або безпосередньо як війна, організована США. Ці варіанти мають по 18–19% безумовних прихильників або 40–44% разом з частково згодними.

Більшість визнає, що вони, як мінімум, не до кінця розуміють, що ж відбувається на Сході країни. Тільки 41,3% впевнено відкинули варіант «Я не розумію, що відбувається на Донбасі», тобто, вважають, що їм усе зрозуміло.

Водночас більшість жителів України згодні, що сприяють продовженню силового конфлікту В. Янукович і В. Путін із своїм оточенням (рис. 4). Практично стільки ж вважають, що відповідальність несуть і радикальні проросійські організації, російські спецслужби, і місцеві донбаські олігархи. Усі зазначені варіанти набрали від 67,9% до 74,4% підтримки.

Інші варіанти відповідей не мають підтримки більшості населення. Порівняно популярними можна вважати думки, що протистояння підтримують незадоволені новою владою місцеві жителі (44,4%), сама українська влада (40,4%), а також радикальні українські націоналістичні організації (37,8%).

Це розділення «відповідальних суб'єктів» у масовій свідомості простежується і за регіональними особливостями (табл. 5).

Рис. 4. Частка опитаних, згідних з тим, що такі суб'єкти продовжують сприяти силовому протистоянню та бойовим діям на Донбасі, %

Таблиця 5

Розподіл опитаних, які вважають тих чи інших суб'єктів відповідальними за продовження силового протистояння на Донбасі, за макрорегіонами

	Україна	Захід	Центр	Північ	Схід	Південь	Донбас	м. Київ
Оточення колишнього Президента України В. Януковича	73,9	96,5 ↑	85,2 ↑	88,2 ↑	66,4 ↓	57,8 ↓	44,0 ↓	64,2 ↓
В. Путін і його оточення	73,0	96,7 ↑	82,3 ↑	85,4 ↑	62,9 ↓	60,5 ↓	38,1 ↓	81,6 ↑
Радикальні проросійські організації	70,7	87,0 ↑	82,1 ↑	77,9 ↑	67,9	69,3	41,8 ↓	55,0 ↓
Російські спецслужби	69,2	92,4 ↑	80,2 ↑	83,4 ↑	61,8 ↓	56,8 ↓	34,1 ↓	65,0
Донецькі та луганські олігархи	67,2	77,7 ↑	79,5 ↑	78,7 ↑	62,2	69,7	44,7 ↓	44,2 ↓
Місцеві жителі, незадоволені політикою нової влади	44,5	37,3 ↓	43,5	59,2 ↑	48,5	50,2	39,9	32,9 ↓
Офіційна українська влада	38,9	10,6 ↓	35,0	36,8	50,9 ↑	65,2 ↑	55,8 ↑	26,1 ↓
Радикальні українські націоналістичні організації	36,6	8,7 ↓	34,2	34,1	49,5 ↑	58,2 ↑	51,9 ↑	27,3 ↓
Організатори та учасники «Майдану»	29,4	4,7 ↓	28,3	24,0	44,0 ↑	44,4 ↑	43,3 ↑	22,4
Спецслужби США	28,9	5,6 ↓	18,9 ↓	28,2	39,0 ↑	57,4 ↑	40,8 ↑	25,1

↑ / ↓ говорить про те, що наведене значення є вищим/нижчим за середній показник на рівні значущості 5%.

У ході дослідження ставилися запитання для отримання інформації про те, наскільки готові громадяни України піти на зміну державного устрою заради припинення бойових дій на Донбасі.

Практично 40% опитаних респондентів вважають, що федералізація може бути компромісом (табл. 6). Відсоток супротивників федералізації незначно вищий – 47,5%. При цьому визнання незалежності ДНР і ЛНР більшість респондентів вважає неприйнятним (тією чи іншою мірою його не сприймають 74,3% респондентів).

Таблиця 6

Розподіл відповідей респондентів на запитання: «Оцініть, наскільки є прийнятним, щоб для встановлення миру, припинення бойових дій на Донбасі, Україна пішла на такі зміни державного устрою...»,%

		Україна	Захід	Центр	Північ	Схід	Південь	Донбас	м. Київ
Змінити державний устрій України на федеративний при збереженні цілісності країни	Прийнятно	38,9	22,0 ↓	36,8	38,6	46,8 ↑	47,5 ↑	51,9 ↑	31,4
	Неприйнятно	47,8	75,5 ↑	56,7 ↑	43,6	35,9 ↓	32,6 ↓	26,5 ↓	54,7
	Повністю прийнятно	17,1	4,9 ↓	13,1	19,9	20,1	15,8	28,4 ↑	27,3 ↑
	Скоріше, прийнятно	21,8	17,0 ↓	23,8	18,7	26,7 ↑	31,7 ↑	23,5	4,1 ↓
	Скоріше, не прийнятно	13,1	14,2	20,6 ↑	9,8	10,8	18,3 ↑	9,0 ↓	4,9 ↓
	Повністю не прийнятно	34,7	61,3 ↑	36,1	33,7	25,1 ↓	14,3 ↓	17,5 ↓	49,7 ↑
	ВВ	13,3	2,6 ↓	6,4 ↓	17,8	17,3 ↑	19,9 ↑	21,6 ↑	14,0
Визнати створення незалежних республік ДНР і ЛНР	Прийнятно	11,2	3,7 ↓	9,4	7,1	14,4	8,9	23,8 ↓	12,5
	Неприйнятно	74,6	94,5 ↑	87,6 ↑	74,5	67,7 ↓	68,3 ↓	47,2 ↓	72,8
	Повністю прийнятно	3,5	0,6	1,2	0,7	3,8	1,8	12,8 ↑	3,9
	Скоріше, прийнятно	7,7	3,1 ↓	8,2	6,4	10,6	7,1	11,0 ↑	8,5
	Скоріше, не прийнятно	16,7	12,1 ↓	16,5	16,1	20,0	32,0 ↑	11,1 ↓	11,7
	Повністю не прийнятно	57,8	82,4 ↑	71,1 ↑	58,4	47,7 ↓	36,3 ↓	36,1 ↓	61,0
	ВВ	14,2	1,8 ↓	2,9 ↓	18,4	17,8	22,8 ↑	29,0 ↑	14,8

↑ / ↓ говорить про те, що наведене значення є вищим/нижчим за середній показник на рівні значущості 5%.

Сьогодні Україна перебуває напередодні можливої радикальної активізації соціальних процесів, пов'язаних з переоцінкою воєнного протистояння та суспільно-політичного конфлікту на Сході України. На даний час українське суспільство не застраховане ні від

затяжного конфлікту, ні від надмірного радикалізму, ні від падіння в прірву національної ворожнечі.

Як показують дані опитування, більша частина нашого населення до кінця не розуміє, що й чому відбувається в зоні АТО. ЗМІ, наші й зарубіжні, трактують ситуацію по-різному, дані різняться. Лише 41% українців впевнено відкинули варіант відповіді: «Я не розумію, що відбувається на Донбасі». Отже, близько 60% опитаних перебувають у стані невизначеності. Неповне розуміння ситуації при низькому рівні довіри в соціумі якраз і породжують дуже високий рівень невизначеності, а це, у свою чергу, породжує почуття непевності, тривожності, підштовхує людей до якихось неадекватних, не завжди раціональних дій. Ситуація погіршується кризовими явищами в економічній і фінансовій сферах. Сьогодні всі розуміють, що населені пункти зони АТО на Донбасі надзвичайно важко чи неможливо буде відновити, там зруйнована економіка, інфраструктура. І завданням буде не відбудова зруйнованого, а, скоріше, створення заново всього комплексу життєзабезпечення міст і сіл – житла, нових виробничих комплексів, робочих місць, шкіл, лікарень, інших об'єктів інфраструктури, будівництво доріг тощо. У наших реаліях ми також розуміємо, що потрібна сфокусована політика стосовно тих, хто виїхав з Криму, із східних регіонів у межах України (вирізняючи підгрупи залежно від обставин виїзду), а також тих, хто тимчасово виїхав зі Сходу України в Росію. І хоча ще тривають воєнні дії, уже тепер доцільно оцінити міграційні потоки зі східних регіонів і можливих подальших міграцій, як зі Сходу, так і з Криму. Необхідно з'ясувати плани переселенців щодо повернення/неповернення в колишні місця проживання; розробити конкретний план дій (національну програму) з реадптації вимушених переселенців; визначити пріоритети (коротко-, середньо- і довгострокові) з орієнтацією на максимально швидке забезпечення комплексної модернізації Донбасу. По кожному населеному пункту потрібна чітка, конкретна програма відновлення, яка повинна бути доведена до людей. Крім того, необхідно розробити стратегію інформаційної політики з широкого спектра питань (формування ціннісних орієнтацій: ідентичності з Україною, патріотизму, толерантності, правової культури тощо, у том числі за рахунок цільових інформаційно-освітніх, культурно-освітніх програм, популяризації аналітичного огляду історичних і сучасних подій). Особливу увагу слід приділити формуванню державної політики щодо повернення тимчасових переселенців з Росії. І перелік цих «треба» і «терміново» є надто довгим. Наша держава в багатьох відношеннях виявилася неготовою до такого випробування, яке вона змушена проходити нині.

Відповіді на наші запитання мешканців Південного регіону, котрі проживають між «гарячими точками» – Донбасом і Кримом, – демонструють глибоко закорінене в їхніх душах почуття небезпеки, страху, що сил у нашої країни для протистояння недостатньо – і йдеться тут не лише про військову міць, а й про економічну. Необхідно взяти до уваги, що жителі південних областей не бачать сьогодні політичних сил, котрі б представляли й відстоювали їх інтереси в парламенті, що породжує негативні оцінки всіх гілок влади і нарікання, що їхнього голосу не чують. Соціальна напруга в цьому регіоні вже сьогодні потребує особливої уваги влади – люди не повинні відчувати себе громадянами «другого сорту». Цей клубок проблем і страхів підтверджує, що при високому рівні регіональних відмінностей у нашій країні цей факт залишається усвідомленим аналітиками й самими людьми і недостатньо усвідомленим політиками для конструктивних дій, хоча спекулятивно використовується в електоральних технологіях.

Наразі неможливо не визнати – в країні війна. І все ж слід віддати перевагу пошуку компромісів і найшвидшого переходу до мирної фази. Іде війна за цілісність країни в її кордонах. Частину території вже втрачено. Мається на увазі Крим. Слід ще раз наголосити: неправі ті, хто вважає, що Україна повинна бути «однорідною». Збереження незалежності

держави передбачає й збереження різноманіття всередині країни. А коли руйнують наш дім – ми повинні об'єднатися для його захисту, а домовитися між собою – як жити в цьому домі, – ми, громадяни України, зможемо, повинні змогти.

І ще: сьогодні Україна стоїть перед можливістю радикальної активізації соціальних процесів, пов'язаних з переосмисленням воєнного протистояння й суспільно-політичного конфлікту на Сході України. Українське суспільство не застраховане ні від затяжного конфлікту, ні від надмірного радикалізму, ні від падіння в прірву національного розбрату.

Слід визнати, поки що влада, ключові соціальні інститути та українське суспільство в цілому не змогли адекватно вибудувати систему протидії викликам і ризикам, пов'язаним з воєнним конфліктом на Сході країни. І дані опитування – переконливе свідчення цьому.

Отримано 30.09.14

Балакирева О.Н., канд. социол. наук, заведующая отделом мониторинговых исследований социально-экономических трансформаций ГУ «Институт экономики и прогнозирования НАН Украины»,
Дмитрук Д.А., канд. социол. наук, ГУ «Институт экономики и прогнозирования НАН Украины» (Киев)

ОЦЕНКИ НАСЕЛЕНИЕМ УКРАИНЫ АТО НА ДОНБАССЕ

В публикации по результатам общеукраинского социологического опроса представлены взгляды населения разных регионов Украины относительно событий на Востоке страны, ожидания и опасения, связанные с течением военного конфликта в этом регионе, а также перспективами выхода из него и преодоления его причин и последствий.

Ключевые слова: АТО, военный конфликт, ожидания и оценки перспектив выхода из ситуации.

Balakireva O.M., PhD. (Sociology), head of department for monitoring research of social and economic transformation, Institute for Economics and Forecasting, Ukrainian National Academy of Sciences,
Dmytruk D.A., PhD. (Sociology), Institute for Economics and Forecasting, Ukrainian National Academy of Sciences (Kyiv)

POPULATION'S ASSESSMENT OF THE ANTI-TERRORIST OPERATION IN DONBASS REGION

Article presents results of the all-Ukrainian survey on the perceptions of various regions of Ukraine's population of the events in the East of the country. Authors present expectations and fears connected to the armed conflict in the region, and also the perspectives for the way out, reasons of the conflict and its consequences.

Keywords: АТО, military conflict, expectation, assessment of the perspectives for the way out.